

ПОКАЗАТЕЉИ СТАЊА БЕЗБЕДНОСТИ САОБРАЋАЈА У ЦРНОЈ ГОРИ

Проф. др Владимир Пајковић, мр Мирјана Грдинић
Универзитет Црне Горе, Машински факултет Подгорица
е-mail: pajkovic@ac.me

Резиме: *Према проценама Светске здравствене организације, годишње више од 1.24 милиона људи изгуби живот у саобраћајним незгодама на путевима, док око 50 милиона претрпи озбиљне повреде. Половина страдалих припадају категорији посебно угрожених лица, као што су пешаци, бициклисти и мотоциклисти. Укупна непосредна штета од саобраћајних незгода прелази 4% БДП-а. У Црној Гори та стопа је преко 2% БДП-а. Сразмерно броју становника, стопа смртности на путевима у Црној Гори је последњих година и до 50% већа од ЕУ просека, док је степен моторизације још увек значајно нижи. У раду су анализирани основни показатељи стања безбедности саобраћаја у Црној Гори, и мере које се предузимају да се стање поправи.*

Кључне речи: друмски саобраћај, безбедност саобраћаја, показатељи безбедности

УВОД

Према проценама Светске здравствене организације, током 2010. године више од 1.24 милиона људи изгубило је живот у саобраћајним незгодама на путевима, док је око 50 милиона било повређено. Непосредна штета од саобраћајних незгода, не рачунајући цену људске невоље, иде и до 4% БДП-а. Генерално, у развијеним земљама приметна је тенденција пораста нивоа безбедности саобраћаја, по свим кључним статистичким показатељима, док је стопа смртности у слабо развијеним земљама и земљама у развоју, у које спада и Црна Гора, и даље забрињавајуће висока, /1/.

Стање безбедности саобраћаја у Црној Гори годинама се карактерише као незадовољавајуће. Црна Гора је, пре свега, туристичка земља у којој се преко 75% транспорта путника обавља друмским саобраћајем; стога низак ниво безбедности саобраћаја ствара лошу слику о земљи у свету и одбија потенцијалне госте-туристе. Као примарни узрок лоше саобраћајне ситуације и великог броја саобраћајних незгода углавном се наводи лоше стање путне инфраструктуре. Дужина путне мреже у Црној Гори износи око 7000 km, од чега је око 900 km магистралних путева, а остало су регионални и локални путеви, /2/. То одговара густини путне мреже од 500 km/1000 km², што је на нивоу неких нових чланица ЕУ, табела 1. У погледу квалитета путне инфраструктуре, међутим, Црна Гора заузима тек 107. позицију од 131 рангиране земље; а чак 90% њене магистралне и регионалне путне мреже сматра се путевима високог ризика, /3/. Разлози за то су бројни: од оних природних, као што су неповољна конфигурација терена и ђудљиви климатски услови, до вишегодишњег недовољног улагања у одржавање и реконструкцију путне мреже. Према проценама из 2008. године, око 47% мреже путева било је у лошем или врло лошем стању, а за ургентно санирање примарних путева било је потребно издвојити 105–138 милиона еура. И све то у околностима када Црна Гора и даље нема ни једног километра ауто-пута.

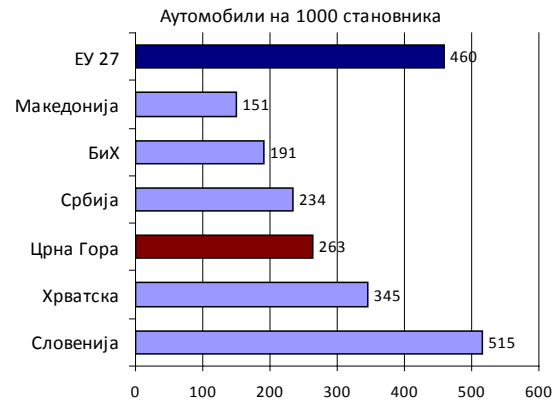
У погледу броја и структуре возила на путевима, у Црној Гори се уназад пет година региструје око 210.000 возила свих категорија, од чега преко 80% отпада на путничке аутомобиле. Изражено у односу на број становника, то даје степен моторизације од око 270 путничких возила на 1000 становника, табела 2, према /6/. Према подацима ЕУРОСТАТ-а за 2010. годину, степен моторизације у Црној Гори је испод оног у Словенији и Хрватској, а изнад осталих земаља бивше Југославије, слика 1. Том броју возила на ЦГ путевима треба додати и велики број "иностраних" возила (по неким подацима и 20 пута већи од броја "домицилних" возила) који током туристичке сезоне посећују Црну Гору. Такав обим саобраћаја постојећа путна инфраструктура у Црној Гори није у стању да квалитетно опслужи.

Табела 1 Упоредни преглед густине путне мреже

	Густина путне мреже	
	km путева на 1000 km ²	km путева на 1000 становника
Црна Гора	500	11.1
Југоисточна Европа, просек	555	5.9
Албанија	657	3.5
Босна и Херцеговина	427	5.6
Хрватска	506	6.4
БЈР Македонија	513	6.4
Србија	500	5.2
Нове државе чланице ЕУ	1427	19.9
Чешка Република	1646	12.5
Естонија	1320	41.2
Мађарска	1733	15.7
Словенија	1007	10.2

Табела 2 Број путничких возила у Црној Гори

	2009	2010	2011
Путнички аутомобили, укупно	178919	164653	171973
п.а/1000 становника	283	266	277

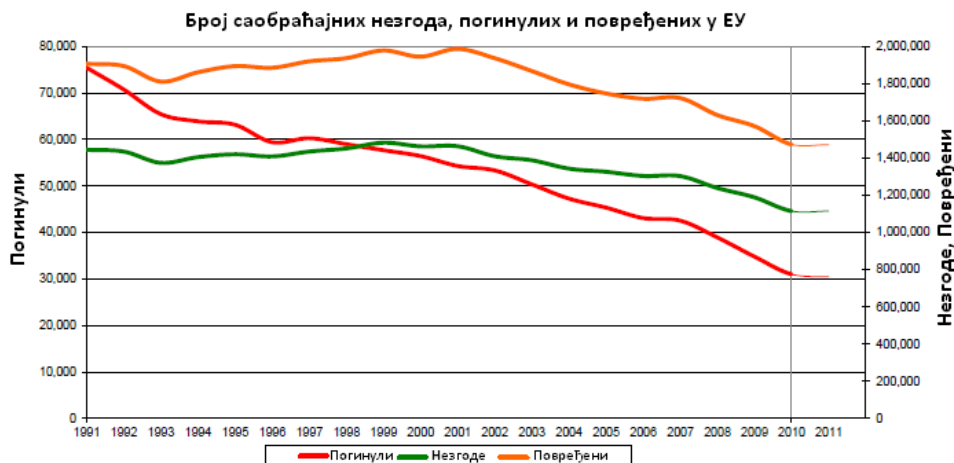

Слика 1 Степен моторизације

ПОКАЗАТЕЉИ БЕЗБЕДНОСТИ САОБРАЋАЈА

У земљама ОЕЦД-а, упркос сталном повећању степена моторизације, бележи се смањење броја незгода, броја погинулих и повређених лица. Од 1990. до 2010. године број саобраћајних незгода смањен је за око 15%, број повређених лица за приближно исти проценат, док је број погинулих лица у саобраћајним незгодама смањен за око 25%, слика 2.

Током 2010, у односу на 2001. годину, број погинулих лица у саобраћајним незгодама у земљама ЕУ-27 смањен је за чак 49%, /7/. Према подацима CARE – EU road accidents database, у 2012. години највећа стопа смањења броја погинулих лица у саобраћајним незгодама забележена је на Малти и износи чак 48%, затим на Кипру 28%, у Данској 18% и Португалији 16%.

Слика 2 Основни показатељи безбедности саобраћаја у ЕУ (1991–2010)

Ситуација на црногорским путевима у истом периоду је обрнута. Сви основни показатељи безбедности саобраћаја, у периоду 2000–2010, су погоршани. Број саобраћајних незгода на годишњем нивоу повећан је за 63.2%, број погинулих за 17.3%, док је број повређених повећан за 8.5%. Највећа стопа смртности забележена је у периоду од 2007. до 2009. године. Највише погинулих, 122 особе, било је 2007. године, док је највећи број незгода забележен 2008. године и износи више од 10.000 (табела 3, слика 3), /4, 5/. Међутим, у 2011. и 2012. години евидентиран је на црногорским путевима нагли пад броја незгода и броја страдалих. Број погинулих лица у 2012. години је опао за 52% у односу на 2010. годину и за чак 62% у односу на 2007. годину. Ако тај нагли напредак није резултат "шминкања" статистике и/или примене неодговарајуће методологије (рецимо, да се као смртно страдали не воде они који од последица удеса премину у одређеном периоду након незгоде), онда су ови подаци заиста охрабрујући. (Као индикативно наведимо и то да је у првих 6 месеци 2013. већ достигнут број погинулих на ЦГ путевима као у целој статистичкој 2012.)

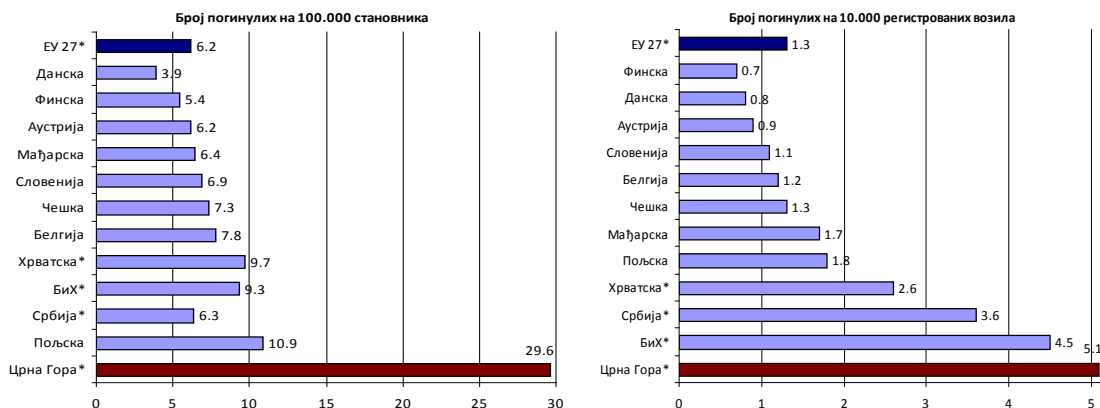
Табела 3 Статистички подаци о саобраћајним незгодама у Црној Гори (2000–2012)

Година	Број удеса		Број погинулих		Број повређених	
	Укупно	2000=100	Укупно	2000=100	Укупно	2000=100
2000	5597	100	81	100	1933	100
2001	5275	94.2	105	129.6	1957	101.2
2002	5503	98.3	81	100	1834	94.8
2003	5094	91.0	84	103.7	1702	88.0
2004	5377	96.0	91	112.3	1750	90.5
2005	6192	110.6	95	117.3	1942	100.4
2006	7185	128.4	85	104.9	2257	116.7
2007	8882	158.7	122	150.6	2796	144.6
2008	10170	181.7	111	137.0	2473	127.9
2009	10112	180.7	100	123.4	2542	131.5
2010	9138	163.2	95	117.3	2099	108.5
2011	8519	152.2	58	71.6	2075	107.3
2012	8103	144.7	46	56.8	1722	89.1

Слика 3 Основни показатељи безбедности саобраћаја у Црној Гори (2000–2012)

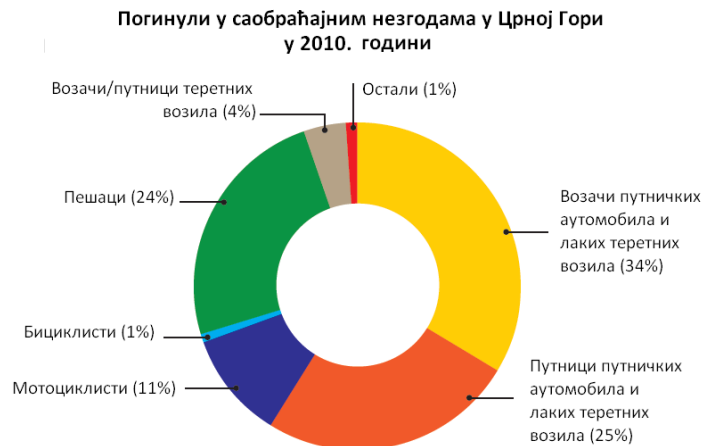
Сводећи број погинулих лица у саобраћајним незгодама на укупан број становништва, према извештају ОЕЦД-а из 2012. године, /8/, Црна Гора има релативно поражавајућу статистику: у Црној Гори је, наиме, у 2010. години, на 100.000 становника било 29.6 погинулих лица. Упоредјујући тај податак са другим европским земљама, евидентно је да на путевима Црне Горе постоји озбиљан проблем са којим се мора суочити и спровести контрамере. На слици 4 су приказани подаци за неке европске земље из 2011. године, према /9/, док су за ЕУ-27, Црну Гору и земље региона (*) узети подаци за 2010. годину, из /8, 10/.

Слика 4 Релативни показатељи безбедности саобраћаја у ЕУ и Црној Гори

Очигледно, у поређењу са европским земљама и са земљама региона, Црна Гора има забрињавајуће високу стопу смртности на путевима. Неконтролисан увоз половних возила у периоду између 2004. и 2007. године умногоме је допринео таквој статистици. Зато и не чуди што се Црна Гора налази при самом дну и листе која упоређује земље према броју погинулих лица на 10.000 регистрованих возила.

Напоменимо још да, према извештају Светске здравствене организације из 2013. године, /1/, на путевима Црне Горе највише страдају возачи, који чине преко трећине (34%) погинулих. Висока стопа смртности односи се и на сапутнике у возилу и пешаке, односно преко 20% погинулих за обе поменуте категорије учесника у саобраћају, слика 5.

Слика 5 Структура настрадалих у саобраћајним незгодама у Црној Гори

МЕРЕ

Имајући у виду велики број изгубљених живота и укупне негативне последице саобраћајних незгода, већина земаља је већ донела и почела са применом стратегија за подизање нивоа безбедности на путевима. Већина тих стратегија се ослања на европску саобраћајну стратегију, тзв. Белу књигу, која има за прокламовани циљ смањење броја погинулих лица на путевима за 50% до 2020. године. Тај циљ су, између осталих, поставиле и Грчка, Мађарска, Шведска, Пољска, Италија, Француска, /7/.

С обзиром да је у Црној Гори посебно критична била 2007. година, доношењем Стратегије развоја саобраћаја (2008) и Стратегије побољшања безбедности у друмском саобраћају за период 2010–2019, као и Акционим планом за имплементацију стратегије побољшања безбедности у друмском саобраћају (2011), постављен је циљ смањења броја погинулих лица за 30% до 2014. године, у односу на поменуту годину, као и смањења броја повређених за 20%. Што се тиче дугорочних циљева, тежи се смањењу броја погинулих за 50% и броја повређених за 30% до 2019. године, такође у поређењу са 2007. годином.

ЗАКЉУЧАК

Ниво безбедности саобраћаја у Црној Гори је забрињавајуће низак. Негативне последице саобраћајних незгода су велике. Непосредна штета од њих у Црној Гори прелази 2% БДП-а. Такође, у Црној Гори не постоји ни километар аутопута, а квалитет постојеће путне мреже је незадовољавајући.

За разлику од већине европских земаља у којима се стање безбедности саобраћаја од 2001. године перманентно поправља, у Црној Гори статистика није тако охрабрујућа. Нарочито је критичан био период између 2007. и 2009. године. Посматрано у односу на број становника и степен моторизације, Црна Гора бележи забрињавајуће висок проценат смртности у саобраћајним незгодама. Са 29.6 погинулих лица на 100.000 становника и 5.1 погинулих на 10.000 регистрованих возила, у 2010. години, Црна Гора се налази при дну листе која упоређује европске земље и земље нашег региона. Као најрањивија категорија учесника у саобраћајним незгодама издвајају се возачи, са преко 30% погинулих годишње.

Како би се стање на путевима поправило, Стратегијом развоја саобраћаја Црне Горе (2008) и Стратегијом побољшања безбедности у друмском саобраћају 2010–2019, прокламован је

циљ смањења броја погинулих лица за 30% и броја повређених за 20% до 2014. у односу на 2007. годину, односно погинулих за 50% и повређених за 30% до 2019 године.

ЛИТЕРАТУРА

- /1/ World Health Organization, Global status report on road safety, 2013.
- /2/ МОНСТАТ, Саобраћај и везе у Црној Гори 2005–2010, Подгорица, 2011.
- /3/ COWIS A/S, World Bank – Road Safety Survey Montenegro, Final Report, 2008.
- /4/ Рајковић, В.Р., Road traffic safety performance in Montenegro, DEMI 2011, Banja Luka, 2011.
- /5/ Пајковић, В.Р. и др., Статистички индикатори безбедности друмског саобраћаја у Црној Гори, Саветовање Саобраћајне незгоде, Златибор, 2011.
- /6/ МОНСТАТ, Црна Гора у бројкама 2012, Подгорица, 2012.
- /7/ European Commission – Directorate General for Mobility and Transport, Road safety evolution in EU, 2012.
- /8/ Trends in the Transport Sector 1970–2010, International Transport Forum, OECD, 2012.
- /9/ IRTAD Road Safety Annual Report 2012, International Transport Forum, OECD, 2013.
- /10/ European Commission, EU Transport in figures, Statistical pocketbook, 2012.